

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

14. Quænam sint causæ justæ ad dispensandum? Ex p. 8. tr. 3. res. 7.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76359](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76359)

lege humana, & voluntate ipsius legislatoris cuiusmodi sunt certa poena, actus irritatio, inhabilitas personarum, &c. quod probabile, quamquam hæc ipsa non obseruatio propriæ legis secum inuoluit implicitam saltem dispensationem. Hucusque Pater Amicus, cui ego addo Gordonium in *summa lib. 2. q. 1. c. 5. n. 3.* cuius verba hic non grauabor apponere; sic enim ait: Sanè obligatio Principis per legem propriam in radice quidem sua, naturali rationi consona est: ægè tamen euinci potest hæc obligatio esse merè naturalem, & propriè sic obligare: nam vt commemorauit *q. 9. num. 31.* non obtemperare legi ciuili, cum subditus eam transgreditur, est contra rectam rationem naturalem; non tamen licet inferre hanc transgressionem esse propriè contra legem naturæ: lex enim humana ibi se habet, vt causa proxima, & secunda; ita vt si non poneretur, non sequeretur effectus & culpa. Ita ergo in præsentia æquitas naturali consonum est, vt Princeps sine causa non discordeat a lege sua: si tamen aliter faciat, transgressio est legis humanæ positivæ; planè in subdito operante contra legem sui superioris; nec iustum aliquid inter hos discrimen profertur, quod etiam modo notauit *quæst. 6. n. 4.* legem quidem naturalem concurrere cum omni obligatione, & iusta lege: sed hoc tantum est generali quadam ratione attingere illarum legum effectus, & mediare: manet ergo, legislatorem secum valide quidem dispensare sine causa; tamen male, *q. 9. num. 49.* vt cum dispensat male cum subdito. Ita Gordonus. Et ideo ego huic sententiæ libenter adhaereo.

RESOL. XIV.

Quam sint cause iusta ad dispensandum? Ex part. 8. tract. 3. Resol. 7.

§. 1. Respondeo, quòd causa, quæ dispensationem licitam reddit, duplex est.

Altera intrinseca, quæ fundatur in aliqua oppositione ad ipsam obseruantiam legis, reddens illam aut difficilem & onerosam, aut moraliter impossibilem, vt debitas corporis redditus ieiunij obseruantiam graue & difficilem; abstinencia à carnibus die Venæris, aut Sabbati in eo qui alios cibos ad comedendum non habet, redditur moraliter impossibilis. Vnde iuxta priorem modum lex dicitur negatiuè cessare, quoniam etsi possit eius non obseruantia hominem excolare, ipsius tamen obseruantia non redditur iniqua, cum adhuc licite possit, ac sæpè debeat seruari, donec accedat superioris dispensatio. Iuxta posteriorem modum dicitur lex cessare contrariè, quia nimirum eius obseruantia redditur illicita, & contraria fini atque intentioni legis, ad cuius obligationem tollendam non est opus superioris dispensatione, sed sufficit episcopi & interpretatio.

2. Altera causa, quæ dispensationem licitam reddit, est extrinseca, desumiturque ex variis circumstantiis, tum personæ, cum qua dispensatur, velut ex eius necessitate, vtilitate, virtute, nobilitate: vnde *Trid. sess. 25. cap. 18. de reform.* monet, in dispensationibus concedendis personarum delectum habendum esse: tum personæ dispensantis, ad ostendam videlicet suam erga subditos clementiam, & liberalitatem: tum Reipublicæ, cuiusque diuini, in cuius incrementum & promotionem omnis dispensatio reducere debet.

3. Porro quævis causa ex enumeratis sufficiens est, ad licitam & iustam reddendam dispensationem, quoniam & aliquando debitam. Quæcirca duplex distinguitur in iure dispensatio: altera debita, altera gratuita, seu gratiosa, vt constat ex *c. quanto à nobis Tom. 111.*

2. q. 4. vbi debita; & ex *c. didici 1. q. 7. c. Apostolica, de Clerico excom. c. licet, de electione in 6.* vbi dispensatio appellatur gratia. Cæterum dispensatio potest esse debita, vel ex præcepto, si ad eam concedendam ius, aut superior præceptiuis verbis vitatur, seu si solum vitatur verbis permissiuis; vel ex iustitia, si illa necessaria censetur ad publicum bonum Reipublicæ, aut priuatam vtilitatem spiritualem subditi petentis; vel ex misericordia, & charitate, quæ in graui periculo damni spiritualis, aut temporalis obligat superiorem ad dispensandum. Gratiosa est, quæ etsi aliquam iustam causam habeat, non tamen superiorem cogit ad eam concedendam; cum nimirum illa non censetur necessaria ad aliquod notabile damnum spirituale, aut temporale subditi vitandum. Et hæc omnia docet Amicus *tom. 5. disp. 6. sect. 6. n. 78. & 79.* cui adde Granado in *part. 2. controvers. 7. tr. 3. sect. 3. n. 25.* & Salas de *legibus, disp. 20. sect. 8. n. 75.*

SECTIO XV.

An quando intercedit iusta causa, tenetur Superior ad dispensandum?

Et etiam queritur, quando dispensatio est debita, & quando est gratia.

Et explanatur, quod in quatuor casibus dispensatio est debita, extra quos non erit debita, sed gratia.

Et inferitur, quod tenetur Episcopus dispensare cum Clerico, ne resideat ratione studij, & in denunciationibus matrimonij, & interstitijs, & alijs similibus. Ex part. 8. tr. 3. Ref. 27.

§. 1. Affirmatiuè respondet Sancius in *select. disp. 43. n. 8.* & alij, quos citat Sanchez de *marr. l. 3. disp. 10. n. 2.* quia potestas dispensandi commissa est Prælati in bonum Reipublicæ, & subditorum: ergo si causa iusta adesse exercendi hanc potestatem, videtur Prælati teneri illam exercere; aliàs contra debitum sui muneris faceret. Ita Suarez de *legibus, lib. 6. c. 18. n. 20.* Salas *disp. 20. sect. 7. n. 70.* Sanchez de *marr. lib. 3. disp. 10. n. 6.* Sancius in *select. disp. 43. n. 8.* Sed respondeo non semper existente iusta causa, dispensationem esse debitam, sed quandoque esse gratiam.

2. Sed si quæras quando dispensatio est debita, & quando gratia? Respondetur in quatuor casibus esse debitam, extra quos non erit debita, sed gratia. Primo, quando ius disponit, ac præcipit, vt existente tali causa concedatur dispensatio, seu debeat Prælati dispensare, tunc enim erit debita dispensatio, vt in *d. can. Domino sancto*, vbi id norant gloss. & Tutrecrem. Quando verò ius solum concedit, vt possit dispensari, non est debita dispensatio, vt notant Doctores in *d. de adulterijs*, ex ipso textu. Similiter potest esse debita dispensatio per præceptum ab homine, vt dispensationibus, quas concedit Pontifex, remittens causas Ordinarijs, vel discreto Confessorio, mandans, vt dispensent, si preces veritate nitantur, tunc enim, impleta conditione, dispensatio est debita.

3. Secundo, quando est necessaria ad commune bonum, vel vitandum publicum scandalum, vel quid simile. Ita notatur in *can. cum constitueretur, dist. 50.* vbi gloss. & Tutrecrem. n. 9.

4. Tertio, quando fuerit necessaria ad spirituale bonum postulantis, vel ad vitandum graue periculum animæ. Quia Prælati ex officio tenentur prouidere in ius casibus salutis subditi.

5. Quarto, si subditus grauius ea dispensatione indiget ad vitandum aliquod graue damnum in persona, vel alijs rebus temporalibus, & sine dispensatio potest

Sup. hoc in Ref. seq. lege §. sed & seq.

Sup. hoc supra in tr. 1. Ref. 10. §. Verum. sed lege ibi §. Sed quidquid.

Sup. hoc, & seqq. in hac Ref. in Ref. præterita §. vlt. paulo post in iustit. verò. Cæterum.